

Elektroenergetyka polska w latach 1990-2020

Autor: Olga Fasiicka - Koordynator Obszaru Programów Europejskich, Biuro PTPiREE

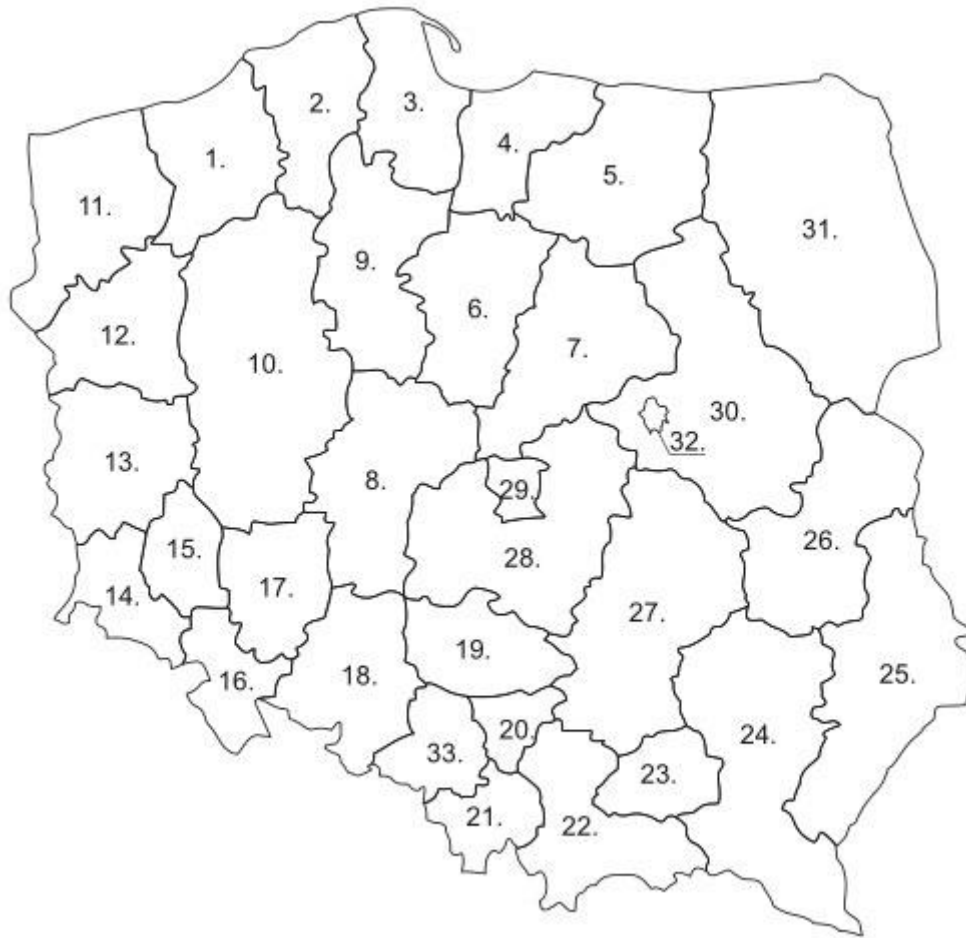
(„Energia Elektryczna” – 8/2020)

Elektroenergetyka w Polsce przez ostatnie 30 lat przeszła długą drogę – od demonopolizacji, poprzez liberalizację, aż do prywatyzacji. Razem z przemianami ustrojowymi postępowala budowa konkurencyjnego rynku energii.

Na początku lat 90. rozpoczęła się w Polsce wielka transformacja gospodarcza, która nie ominęła także energetyki. Zlikwidowano okręgi energetyczne, a rynek podzielono na podsektory: wytwarzania – ponad 30 przedsiębiorstw wytwórczych: elektrowni, elektrociepłowni zawodowych oraz niektóre elektrownie wodne, przesyłu – Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA oraz dystrybucji – 33 Zakłady Energetyczne.¹

Sektor charakteryzował się znacznym rozdrobnieniem i występowaniem licznych, małych spółek, zamiast w pełni zintegrowanych przedsiębiorstw. Spowodowało to zatrzymanie inwestycji w budowę nowych mocy, ograniczenie inwestycji sieciowych oraz brak środków na modernizację.²

W 1990 roku utworzono Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA i dokonano podziału majątku pomiędzy przedsiębiorstwami energetycznymi a PSE, które przejęły na własność większość sieci najwyższych napięć (przesyłowych). W 1993 roku Zakłady Energetyczne zostały przekształcone w jednoosobowe spółki akcyjne Skarbu Państwa i rozpoczęły przygotowania do procesu prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych zgodnie z ustawą o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (1990), a następnie ustawą o komercjalizacji i prywatyzacji (1993).³ W 1995 roku polski system elektroenergetyczny włączono do systemu energetycznego krajów Zachodniej Europy (UCPTE).⁴

1. Zakład Energetyczny Koszalin	18. Zakład Energetyczny Opole
2. Zakład Energetyczny Słupsk	19. Zakład Energetyczny Częstochowa
3. Energa – Gdańska Kompania Energetyczna	20. Będziński Zakład Elektroenergetyczny
4. Elbląskie Zakłady Energetyczne	21. Beskidzka Energetyka
5. Zakład Energetyczny w Olsztynie	22. Zakład Energetyczny Kraków
6. Zakład Energetyczny Toruń	23. Zakład Energetyczny Tarnów
7. Zakład Energetyczny Płock	24. Rzeszowski Zakład Energetyczny
8. Energetyka Kaliska	25. Zamojska Korporacja Energetyczna
9. Zakład Energetyczny Bydgoszcz	26. Lubelskie Zakłady Energetyczne „LUBZEL”
10. Energetyka Poznańska	27. Rejonowy Zakład Energetyczny Skarżysko
11. Zakład Energetyczny Szczecin	28. Zakład Energetyczny Łódź-Teren
12. Zakład Energetyczny Gorzów	29. Łódzki Zakład Energetyczny
13. Zielonogórskie Zakłady Energetyczne	30. Zakład Energetyczny Warszawa-Teren
14. Zakład Energetyczny Jelenia Góra	31. Zakład Energetyczny Białystok
15. Zakład Energetyczny Legnica	32. Stołeczny Zakład Energetyczny
16. Zakład Energetyczny Wałbrzych	33. Górnośląski Zakład Energetyczny
17. Zakład Energetyczny Wrocław	

Rys. 1. Zakłady Energetyczne w Polsce w 1990 roku

W latach 90. na Starym Kontynencie coraz popularniejszy stawał się pogląd, że energia elektryczna jest towarem i jej wartość powinna się kształtować na zasadach rynkowych. W

naszym kraju, wraz z przemianami ustrojowymi, rozpoczęto budowę konkurencyjnego rynku energii. Filarami tych działań były:

- demonopolizacja – zastosowanie *unbundlingu*, czyli rozdzielenia działalności wytwórczej, przesyłowej i handlowej;
- liberalizacja – zastosowanie zasady TPA (ang. Third Party Access), czyli swobodnego dostępu stron trzecich do sieci energetycznych;
- prywatyzacja – początkowo przekształcanie przedsiębiorstw państwowych w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, następnie sprzedaż udziałów inwestorom z kraju i zagranicy.⁵ Warto także w tym miejscu podkreślić istotną rolę, jaką w zmianach na rynku energii odegrała Giełda Papierów Wartościowych, na której systematycznie upubliczniano akcje spółek energetycznych i na której do dziś są notowane wszystkie grupy energetyczne.

Polski sektor elektroenergetyczny był restrukturyzowany organizacyjnie i własnościowo od 1990 roku. Komercjalizację rodzimej energetyki zapoczątkowano w 1993 roku ustawą o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa. Dalsze prace prowadzone nad reformą sektora energetycznego zaowocowały przyjęciem przez Radę Ministrów w drugiej połowie 1996 roku dokumentu „Demonopolizacja i prywatyzacja elektroenergetyki”. Za punkt wyjścia reformy sektora przyjęto demonopolizację. Następnym krokiem w kierunku prywatyzacji niektórych przedsiębiorstw sektora energetycznego było rozpoczęcie ich wewnętrznej restrukturyzacji. Proces ten ukierunkowany był na zwiększenie efektywności działania, obniżenie kosztów, utworzenie przejrzystej struktury organizacyjnej oraz wydzielenie działalności pomocniczej w formie odrębnych podmiotów gospodarczych, polegającej na wyodrębnieniu w formie spółek i ekonomicznym usamodzielnieniu dziedzin działalności nie mających bezpośredniego związku z wytwarzaniem energii, np. zakładów remontowych, transportowych, zaopatrzeniowych, baz magazynowych itd.⁶ Kolejnym etapem była prywatyzacja polskiej energetyki.

W latach 1990-1996 nie sprywatyzowano żadnej firmy elektroenergetycznej. W przedsiębiorstwach, gdzie proces restrukturyzacji organizacyjnej był mocno zaawansowany, utworzono lub wydzielono podmioty procesów obsługi lub wsparcia (w większości były to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością). W 1997 roku sprywatyzowano pierwszą elektrociepłownię w sektorze energetycznym – Elektrociepłownię Kraków SA.

Istotny wpływ na kształt polskiego sektora energetycznego miały też umowy długoterminowe. W latach 1994-1998 podpisano między wytwórcami energii a PSE wiele kontraktów długoterminowych, które zagwarantowały sprzedaż energii po określonych cenach, co umożliwiło finansowanie modernizacji części krajowej energetyki wytwórczej i dostosowanie do wymagań ochrony środowiska. Zabrakło jednak środków i potencjału na bardziej kosztowne programy odbudowy mocy.⁷

Pod koniec lat 90. oraz na początku XXI wieku niektóre z polskich przedsiębiorstw energetycznych sprywatyzowano.

Były to:

- elektrownie lub elektrociepłownie takie jak Elektrociepłownia Będzin, Elektrociepłownia Białystok, Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich „Kogeneracja”, Elektrociepłownia Zielona Góra, Elektrociepłownie Warszawskie, Elektrociepłownie Wybrzeże, Elektrownia Połaniec, Elektrownia Rybnik, Elektrownia Skawina, Zespół Elektrociepłowni Poznańskich, Zespół Elektrociepłowni w Łodzi oraz Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin;
- dwie spółki dystrybucji energii elektrycznej sprzedano zagranicznym inwestorom: Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny – szwedzkiej Vattenfall (później spółka stała się częścią Grupy Tauron Polska Energia) oraz Stołeczny Zakład Energetyczny Warszawa – firmie niemieckiej RWE (obecnie innogy).

Rys. 2. Najwięksi operatorzy systemów elektroenergetycznych w Polsce w 2020 roku

Ważną rolę w procesie kształtowania się polskiego rynku energii należy przypisać Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki powołanemu w 1997. W tym roku przyjęto także podstawę prawną opracowania polityki energetycznej Polski, którą jest ustawa z dnia 10 kwietnia 1997

roku Prawo energetyczne z późniejszymi zmianami. Wprowadziła ona szereg elementów konkurencji i gry rynkowej zgodnie z dyrektywami Unii Europejskiej oraz trendami występującymi w krajach o rozwiniętych gospodarkach rynkowych. Zdefiniowała podstawowe zasady funkcjonowania krajowego rynku energii i stanowiła podstawę prawną, według której budowano polską energetykę.

W 1998 roku powstał dokument „Program oraz uwarunkowania prywatyzacji sektora energetycznego” przyjęty przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów. Zaprezentowano w nim harmonogram prywatyzacji podmiotów sektora elektroenergetyki. Natomiast w 2003 roku rząd przedstawił nowy harmonogram prywatyzacji przedsiębiorstw naszego sektora („Aktualizacja programu realizacji polityki właścicielskiej Ministra Skarbu Państwa w odniesieniu do sektora elektroenergetycznego”). Założono, że prywatyzacja niektórych przedsiębiorstw poprzedzona zostanie konsolidacją grup przedsiębiorstw wytwórczych i grup dystrybutorów energii elektrycznej oraz że prywatyzacja skonsolidowanych spółek nastąpi w latach 2004-2006.

W ramach procesów konsolidacyjnych w podsektorze wytwarzania już w 2000 roku powstał Południowy Koncern Energetyczny, w skład którego w ciągu roku weszło sześć elektrowni: Łaziska, Jaworzno III, Łagisza, Siersza, Halemba, Blachownia i dwie elektrociepłownie: Katowice i Bielsko-Biała.

W 2004 roku skonsolidowano elektrownie Bełchatów, Opole i Turów oraz kopalnie węgla brunatnego Turów i Bełchatów tworząc spółkę BOT – Górnictwo i Energetyka.

W 2002 roku uruchomiono pilotażowy program konsolidacji pięciu zakładów energetycznych z grupy P-5. W 2003 roku nastąpiła inauguracja działalności Grupy Energetycznej Enea, w skład której weszły: Energetyka Poznańska i Szczecińska, Zakłady Energetyczne Bydgoszcz i Gorzów Wielkopolski oraz Zielonogórskie Zakłady Elektroenergetyczne.

W 2004 roku zarejestrowano EnergięPro Koncern Energetyczny. Spółkę tę utworzono z zakładów energetycznych tworzących wcześniej grupę W-5: Jelenia Góra, Legnica, Wrocław, Wałbrzych oraz Opole. Również w 2004 roku działalność rozpoczęła spółka Enion (grupa K-5) złożona z Zakładów Energetycznych z południowej Polski: Kraków, Częstochowa, Tarnów oraz Będzińskiego Zakładu Elektroenergetycznego i Beskidzkiej Energetyki.

Kolejna konsolidacja w podsektorze dystrybucji w 2004 roku dotyczyła połączenia spółek grupy G-8 i utworzenia Koncernu Energetycznego Energa. W jego skład weszły: Energa Gdańska Kompania Energetyczna, Energetyka Kaliska i Zakłady Energetyczne: Elbląg, Koszalin, Płock, Słupsk, Toruń oraz Zakład Energetyczny w Olsztynie.

Nie przeprowadzono natomiast zamierzonej konsolidacji Wschodniej Grupy Energetycznej. W skład tej spółki miały wejść Zakłady Energetyczne ze wschodniej Polski (L-5), tj.: Zakład Energetyczny Białystok, Zakład Energetyczny Warszawa-Teren, Zakłady Energetyczne Okręgu Radomsko-Kieleckiego, Lubelskie Zakłady Energetyczne oraz Zamojska Korporacja

Energetyczna. Spółki energetyczne z grupy Ł-2 (Łódzki Zakład Energetyczny i Zakład Energetyczny Łódź-Teren) oraz Rzeszowski Zakład Energetyczny skonsolidowano dopiero w efekcie „Programu dla elektroenergetyki”, kiedy to nastąpiła dalsza konsolidacja państwowych spółek energetycznych. W latach 2006-2008 doprowadziło to do powstania czterech pionowo zintegrowanych grup:

- Polskiej Grupy Energetycznej (na bazie holdingu BOT, Zespołu Elektrowni Dolna Odra, aktywów powstałych po wydzieleniu z PSE operatora systemu przesyłowego wraz z majątkiem oraz spółek z grup dystrybucyjnych Ł2, L5 i Rzeszowskiego Zakładu Energetycznego);
- Tauron Polska Energia (holdingu powstałego w wyniku skonsolidowania Południowego Koncernu Energetycznego, spółek dystrybucyjnych Enion i EnergiaPro oraz Elektrowni Stalowa Wola);
- Enei (w wyniku połączenia Enei i Elektrowni Kozienice) oraz
- Energi (w ramach połączenia Energi z Elektrownią Ostrołęka).

W tym miejscu należy także krótko przypomnieć historię warszawskiego przedsiębiorstwa energetycznego. RWE Stoen SA powstał w grudniu 2002 roku w wyniku zakupu od Skarbu Państwa 85 proc. akcji spółki STOEN (Stołeczny Zakład Energetyczny SA 1993-1999, STOEN SA 1999-2002) przez niemiecką Grupę RWE.

Od 1 lipca 2007 roku, czyli momentu obowiązkowego rozdzielenia działalności sprzedażowej od dystrybucyjnej, RWE podzielono na dwie spółki: RWE Stoen (w 2008 zmieniła nazwę na RWE Polska SA) oraz RWE Stoen Operator. W 2016 roku spółki grupy RWE Polska zmieniły nazwę na „innogy Polska” oraz „innogy Stoen Operator”.

Przekształcenia własnościowe w branży energetycznej realizowane były zgodnie z rządowymi programami i strategiami sektorowymi, zarówno obowiązującymi, jak i zmienianymi oraz przyjmowanymi w trakcie ich realizacji. W listopadzie 2008 roku nastąpiła pierwsza oferta publiczna grupy Enea, a w listopadzie 2009 na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie zadebiutowała Polska Grupa Energetyczna. Akcje spółki Tauron Polska Energia notowane były po raz pierwszy na warszawskiej giełdzie w czerwcu 2010 roku. Energia pojawiła się na GPW w 2013 roku jako ostatnia ze spółek energetycznych. 30 kwietnia 2020 roku Polski Koncern Naftowy Orlen sfinalizował przejęcie Grupy Energia i stał się właścicielem gdańskiej spółki. Zrobiono w ten sposób pierwszy krok na drodze budowania polskiego multienergetycznego przedsiębiorstwa.

Ostatnie lata to także rewolucja w technologii wytwarzania energii. Energetyka stanęła przed ogromnym wyzwaniem związanym z integracją coraz większej liczby źródeł generacji rozproszonej, koniecznością zwiększenia elastyczności systemu elektroenergetycznego, poprawą funkcjonalności sterowania i zarządzania siecią oraz automatyzacją procesów. Jest to niewątpliwie duży wysiłek dla sektora – zarówno pod względem technicznym, inwestycyjnym, jak i organizacyjnym. Przyszły model rynku energii wyznacza europejskim operatorom sieci dystrybucyjnych, którzy są częścią grup energetycznych, jeszcze bardziej istotne niż dotychczas role i zadania. Nie będą oni już tylko neutralnym wsparciem dla rynku energii.

Wkrótce mają stać się przodującymi podmiotami w wielu obszarach – m.in. innowacji, magazynowania energii, *smart grid*, efektywności energetycznej, elektromobilności oraz współpracy z prosumentami i odnawialnymi źródłami energii. Mimo rozwoju energetyki rozproszonej, energetyka systemowa cały czas rośnie w siłę, a budowa multienergetycznych przedsiębiorstw wydaje się naturalnym kierunkiem dla wzmocnienia potencjału inwestycyjnego i organizacyjnego branży.

Przypisy

¹ Raport Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych nr 27, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 1999, rozdział: Demonopolizacja, restrukturyzacja i prywatyzacja sektora elektroenergetycznego w Polsce, Anna Daniluk, s. 53 - 70. http://www.case-research.eu/upload/publikacja_plik/rc27part4.pdf.

² http://www.vivat.agh.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=221:20&catid=41:numer-5&Itemid=67.

³ Monografia PTPiREE 1990-2005, Poznań 2005, s. 12.

⁴ http://www.wnp.pl/wiadomosci/historia-polskiej-energetyki,-5327_1_0_1.html.

⁵ <http://www.energetyka-polska.pl/elektroenergetyka/podzia%C5%82-ryнку/>.

⁶ Raport Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych nr 27, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 1999, rozdział: Demonopolizacja, restrukturyzacja i prywatyzacja sektora elektroenergetycznego w Polsce, Anna Daniluk, s. 53 - 70. http://www.case-research.eu/upload/publikacja_plik/rc27part4.pdf.

⁷ http://www.vivat.agh.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=221:20&catid=41:numer-5&Itemid=67.

⁸ <http://www.energetyka-polska.pl/elektroenergetyka/podzia%C5%82-ryнку/>.